

پژوهشی درباره

از نظر علم الفقه
روایات و تجوید

مؤلف: ابوالفضل علامی میانجی

به سفارش:

مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	علمی، ابوالفضل، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور	پژوهشی در باره مد / ابوالفضل علمی میانجی: [برای] مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران، معاونت تحقیقات.
ملاحظات نشر	تهران: مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱.
ملاحظات ظاهری	۱۶۸ ص. ۲۹ × ۲۲ س. م
شابک	۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۲۳۹ - ۲ - ۰۰۰
پلداداشت	بررسی قد در روایات لثقه و نظرات فقها از جهت صحت قرائت و تجوید قرآن.
عنوان دیگر	پژوهشی در باره قد در قرآن کریم.
موضوع	قرآن -- تجوید
شناسه الزوده	مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران
شناسه الزوده	مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۱ پ ۴۳۸ ب ۶/۹۷۹ BP
رده‌بندی دیویی	۲۹۷/۱۵۰
شماره کتابشناسی ملی	۲۷۰۲۸۱۳

(۱۱)
مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

پژوهشی در باره مد از نظر علم الضبط، روایات و تجوید

مؤلف: ابوالفضل علمی میانجی

ناشر: انتشارات مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۱

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

حروف چینی و آماده‌سازی رایانه‌ای: مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

قیمت: ۲۵۰۰ تومان

مرکز پخش: فروشگاه مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران ۸۸۴۹۶۱۳۹

مصحف مذکور و یا حواشی و جوانب آن دخیل بوده عبارت است از تحقیق در دو حوزه «رسم المصحف» و «ضبط المصحف»، پژوهش درباره «علایم و مواضع وقف در قرآن»، «سجده‌های قرآن»، «تقسیمات قرآنی و سور مکی و مدنی» و ... همچنین در خصوص ترجمه و مفاهیم قرآن تلاش‌های ارزشمندی از سوی اساتید و کارشناسان این مرکز صورت پذیرفته که در قالب ترجمه و شرح آیات و لغات قرآن به عموم علاقمندان عرضه شده است. نوشتار حاضر، پژوهشی است درباره علامت «مَدّ در قرآن کریم» که به موضوعاتی چون جایگاه و تأثیر مَدّ در قرائت قرآن، علم الضبط، روایات و نظرات فقها در این خصوص می‌پردازد.

در این جا برخود لازم می‌دانیم که از زحمات ارزشمند پژوهشگر فرهیخته جناب آقای ابوالفضل علّامی که زحمت تألیف و تدوین این اثر را تقبل نمودند، قدردانی و سپاسگزاری نمائیم. همچنین از همکاران واحد تحقیق و پژوهش و سایر بخش‌های مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران که در تصحیح، تنظیم و آماده‌سازی کتاب حاضر تلاش نمودند تشکر می‌نماییم. امید است که این پژوهش، مورد توجه و استفاده عموم علاقمندان به قرآن کریم بالاخص اساتید، قاریان و دانشجویان و طلباب علوم دینی قرار گرفته و ما را از دعای خیر و همچنین نظرات ارزشمند خویش بهره‌مند نمایند.

واحد تحقیق و پژوهش

مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

- انگیزه و علت طرح بحث
- ایرانیان و قرآن
- جمهوری اسلامی و توجه به قرآن
- انتشار مصحف، قبل از انقلاب اسلامی ایران و پس از آن
- ترویج رسم الخط و علائم نگارشی صحیح
- کاستن علائم، سهولت در خواندن
- پژوهش درباره ضرورت علامت مذ
- پیشینه نگارش علامت مذ

مقدمه

انگیزه و علت طرح بحث

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران و استقرار نظام جمهوری اسلامی، گرایشی دوباره به قرآن کریم را در ایران اسلامی شاهد هستیم.

ایرانیان و قرآن

رویکرد اولیهٔ مردم ایران به قرآن به دورانی مربوط است که اسلام وارد ایران زمین شد. ایرانیان، اسلام و قرآن را مانند نکتی در برگرفتند و سعی در فهم معارف و حقایق آن نمودند. اگر نام ایرانیانی مانند: خلیل ابن احمد، سیبویه^۱، محمد بن جریر طبری^۲، کسائی^۳، علی بن ابراهیم

۱. وی اهل اهواز و ساکن بصره بوده و از بزرگان علم نحو، لغت و ادبیات عرب و واضع علم عروض است. از مهم‌ترین کتاب‌های او کتابی است در لغت به نام **العین (الاعلام)**، ج ۲، ص ۳۱۴.

۲. نام او عمرو بن عثمان بن قنبر حارثی، ادیب و دانشمند علم نحو و از شاگردان خلیل بن احمد است. او از اولین کسانی است که به همراه خلیل بن احمد، علم نحو را گسترش داد. از مهم‌ترین کتاب‌های او کتابی است در نحو، به نام کتاب **سیبویه**؛ او ایرانی بوده و در اهواز وفات یافته است. (**الاعلام**، ج ۵، ص ۸۱: کتاب سیبویه).

۳. ابوجعفر محمد بن جریر بن یزید بن خالد طبری در شمار اعظم مورخان و از مفسران (اهل سنت)، فقیهان، محدثان و ادیبان، صاحب کتاب **تاریخ طبری و کتاب التفسیر** و... است (راهنمای دانشوران در ضبط نام‌ها، نسب‌ها و نسبت‌ها، ص ۵۱۰).

۴. علی بن حمزه بن عبدالله اسدی از پیشوایان علم لغت، نحو و از قراء سیه بوده است. از آثار او می‌توان به کتاب **معانی القرآن، المصادر** و... اشاره کرد. او در وطن خود «طوس» یا «ری» وفات کرد (**الاعلام**، ج ۴، ص ۲۸۳: **البیان**، ص ۱۰۲).

- کنترل، تصحیح و نظارت بر مصاحف.

ترویج رسم الخط و علائم نگارشی صحیح

در حوزه چاپ و انتشار قرآن یک حرکت شایسته و عالمانه دیگر نیز صورت پذیرفته است که دارای دو ویژگی است:

۱- ترویج چاپ و نشر مصاحفی که مطابق با قواعد علم «رسم المصحف» است. این کار شایسته، موجب شده تا جلوی تبلیغ مخالفان تشیع در زمینه تحریف قرآن یا سهل انگاری در محافظت از قرآن تا حدی گرفته شود.

۲- رواج استفاده از علائم نگارشی صحیح برای حروف و کلمات، مطابق آنچه در «علم الضبط» مصحف آمده است.

کاستن علائم، سهولت در خواندن

یکی دیگر از کارهای شایسته در زمینه نگارش قرآن، ارائه مصحفی است که ضمن استفاده از علائم نگارشی صحیح، به میزان قابل توجهی از این علائم کاسته است. هدف از این کار، سهولت در امر قرائت و آموزش روخوانی قرآن است. حذف علائمی مثل سکون، فتحه پیش از الف مدی، ضمه پیش از واو مدی، کسره پیش از یای مدی و ... از این قبیل است.

این کار خطیر علمی توسط مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران صورت پذیرفته و با تحقیقات میدانی نسبتاً وسیعی نیز همراه بوده است که امید است این تحقیقات، ادامه یافته و با ارائه آمار و ارقام، به رفع کاستی‌های احتمالی این طرح علمی و قرآنی اقدام شود.

پژوهش درباره ضرورت علامت مذ

در راستای این طرح، میان برخی از کارشناسان رسم المصحف و علم الضبط کشور بحثی با این عنوان مطرح است: آیا گذاردن علامت مذ (-) در مصاحف ضرورتی دارد؟ چنانچه ضرورت دارد، در همه مدها اعم از لازم، متصل و منفصل، باید علامت گذاشت یا می‌توان به صورت متفاوت عمل کرد.

در مصاحفی که با هدف سهولت در امر آموزش منتشر می‌شود، پاسخ به این سؤال اهمیت بسیاری دارد.

پیشینه نگارش علامت مذ

با بررسی مصاحفی که تا به امروز انتشار یافته است، این موارد به چشم می‌خورد: در نگارش علامت مذ متصل و لازم تقریباً هیچ اختلافی وجود ندارد ولی در مورد نوشتن علامت مذ منفصل چهار نظر وجود دارد.

۱- مذ متصل و منفصل به یک اندازه نوشته می‌شود و این مطابق طریق (مشهور) شاطبیّه^۱ است؛ مانند: **رَأَى الْمَلِكَ وَ إِذَا أَرَدَهُ**.

۲- مذ منفصل به شکلی متمایز از مذ متصل و لازم نوشته می‌شود. این تمایز به شکل‌های متفاوتی نشان داده می‌شود:

۱-۲- مذ منفصل با رنگی غیر از رنگ مشکی نوشته می‌شود؛ مانند قرآن کریم به خط آقای احمد نیریزی؛ مانند: **وَالْمَلِكُ وَ حَتَّى إِذَا**.

۲-۲- مذ منفصل کوچک‌تر از مذ متصل و لازم نوشته می‌شود؛ مانند قرآن کریم به خط آقای طاهر خوشنویس؛ مانند: **لِقَوْمٍ أَعْمَرُوا وَ مِنْهَا إِذَا**.

۳-۲- مذ منفصل در پایان جمله یا آیه نوشته نمی‌شود؛ مانند آنچه در مصاحف ترکی مشاهده می‌شود؛ مانند: **يَطْفُوها إِذَا**.

۴-۲- مذ منفصل نوشته نمی‌شود، مانند بیشتر مصاحفی که از قرن نهم به بعد در ایران نگاشته شده است؛ مانند: **بِمَا أَرْزَلَتْ**.

یادآوری این نکته مفید است که تمایز مذ منفصل با سایر مذها با طریق طیبیه النشر^۲ انطباق دارد.

با توجه به مطالب بالا مقرر شد پژوهشی همه جانبه درباره «ضرورت علامت مذ» انجام شود تا از نتایج آن در انتشار مصاحفی با ویژگی‌هایی که

۱. قاسم بن فیثرة بن خلف بن احمد رعی، از عالمان حدیث، تفسیر و لغت بوده است و قصیده‌ای در قراءات به نام **حُرُز الأمانی** دارد (الاعلام، ج ۵، ص ۱۸۰).

۲. قصیده‌ای است در قراءات، سروده ابو الخیر محمد بن جزری.

گفته شد، استفاده شود.

پژوهش حاضر با عناوین و موضوعاتی که پیش روی شماست، نتیجه این رویکرد است. امید است مقبول درگاه حضرت حق قرار گیرد و قرآن پژوهان و دستداران کلام خدا بتوانند از آن بهره‌مند شوند.

مؤلف